doi.org/10.31392/UDU-nc-series14-2025-33-14

УДК 378.22.091.3:780.616.432(=581)

Алла СКОПИЧ [1]

Підвищення мотивації китайських студентів-магістрантів до концертмейстерської діяльності для удосконалення виконавської майстерності

У статті висвітлені умови підвищення мотивації китайських студентів-піаністів до концертмейстерської діяльності під час навчання у магістратурі. Мотивація має потужний вплив на позитивне ставлення студентів-піаністів з Китаю до концертмейстерської та ансамблевої діяльності. Вона спонукає їх до цілеспрямованої активності, зумовлює вибір певної лінії поведінки. Аналіз наукової літератури за напрямом дослідження дозволив виявити ментальні особливості, пов'язані з неповторними традиціями китайського народу. Китайські студенти потребують всебічної допомоги у процесі адаптації до нових соціокультурних умов у процесі навчання в закладах вищої музично-педагогічної освіти. Це зумовлено тим, що майстерність концертмейстера-піаніста вимагає від виконавця поліфункціональної діяльності і передбачає засвоєння знань та умінь у роботі з вокалістами, струнними і духовими інструменталістами, а також з хоровими колективами і виконавцями на народних інструментах. Мотивація китайських студентів до концертмейстерської діяльності розглядається як система специфічних та необхідних спонукань, необхідних для ефективного опанування мистецтва концертмейстера та використання у подальшій виконавській і педагогічній діяльності.

***Ключові слова*:** мотивація, мотивація навчання, формування мотивації, концертмейстерська діяльність, концертмейстер-піаніст, ансамблева гра, художня інтерпретація, виконавська майстерність.

Вступ. Сьогодення вражає своєю бурхливою трансформацією, складністю, перевантаженістю подій для кожної особистості окремо та суспільства всього світу взагалі, диктує необхідність зміцнювати свої ціннісні орієнтири, бажання різноманітними засобами висловлювати свою думку.

Увага до проблеми удосконалення виконавської майстерності китайських студентів значно зросла в контексті становлення і модернізації музично-педагогічної освіти Китаю, адже професія «вчитель музичного мистецтва» у цій країні є відносно новою. Формування мотиваційно-ціннісного ставлення китайських студентів-піаністів до концертмейстерської діяльності у процесі навчання в магістратурі збагачує шлях творчої особистості до успіху у подальшій професійній діяльності, надає вагомого ресурсу в концертно-просвітницькій діяльності, поглиблює жанрово-стильові знання, розширює виконавський репертуар, спрямовує водночас на підтримку національних традицій та інтеграцію у світовий простір.. Вмотивоване включення китайських студентів у концертмейстерську діяльність в процесі навчання у магістратурі підкріплює їх уявлення щодо власних можливостей, а позитивні результати додають впевненості у вирішенні творчих і виконавсько-інтерпретаційних завдань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У поле зору нашого дослідження увійшли праці вітчизняних та зарубіжних психологів і педагогів: Д. Брунера, І. Зязюна, Г. Костюка, А. Маслоу, Н. Ничкало, В. Сухомлинського, Е. Фрома, Х. Хекгаузена, П. Якобсона; дослідження з проблем концертмейстерської діяльності та ансамблевого

[1] © ***Скопич Алла Володимирівна***, Український державний університет імені Михайла Драгоманова.

виконання вітчизняних педагогів та мистецтвознавців: А. Водовоза, Т. Карпенко, О. Люблінського, Т. Молчанової, Л. Ніколаєвої, Л. Повзун, М. Сєріка, Н. Скоробагатько, Н. Слупської, Н. Строчан, О. Щолокової, та інших. Разом з тим потрібно зазначити, що попри наявність численних наукових праць, присвячених мотиваційній сфері особистості та концертмейстерській майстерності, досліджень, присвячених формуванню мотивації китайських студентів-піаністів до концертмейстерської діяльності в процесі навчання у магістратурі, ми не знайшли.

Мета статті. Спираючись на здобуті наукові дослідження і на власний досвід роботи з китайськими студентами-піаністами розкрити умови підвищення їх мотивації до концертмейстерської діяльності у процесі навчання в магістратурі.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні молодь Китаю проявляє значний інтерес до навчання музичному мистецтву в педагогічних закладах вищої освіти України. Це зумовлено тим, що українська музично-педагогічна освіта визнана у всьому світі, а навчання у цих закладах допомагає студентам здобути якісну професійну підготовку. Разом з тим існують певні труднощі та ускладнення, які пов'язані з набуттям музичної освіти китайськими студентами. Спираючись на досвід науковців, які багато років працювали з китайськими студентами (Н. Гуральник, Н. Кьон, А. Козир, О. Реброва, О. Щолокова), можна виокремити наступні:

- ментальні особливості, пов'язані з неповторними традиціями китайського народу;
- відмінність китайської культури від західної, зокрема – української;
- особливості попередньої музичної освіті у Китаї;
- проблеми мовленнєвого спілкування.

Ці науковці звертають увагу на те, що китайські студенти потребують всебічної допомоги у процесі адаптації до нових соціокультурних умов у процесі навчання в закладах вищої музично-педагогічної освіти, а саме:

- позитивно сприймати нове суспільство з іншою культурою, духовними цінностями і традиціями;
- діяти у новому середовищі відповідно до норм прояву цих традицій;
- досягати своєї мети в освіті та творчій самореалізації, не втрачаючи національної ідентичності. [5, 24 с.]

Сучасний науковець Мен Ян зауважує наступне: аби досягти успіху у подоланні цих перешкод, потрібно залучати китайських студентів до різних форм освітньо-мистецького спілкування і взаємодії. У цьому сенсі концертмейстерська діяльність є потужним джерелом такої взаємодії. У процесі її опанування студенти китайські студенти не тільки пристосовуються до нового освітньо-культурного середовища, а й відчувають себе активними суб'єктами майбутньої викладацької та виконавської діяльності.

Він відмічає, що концертмейстерська діяльність містить в собі систему взаємодій викладача, студента і соліста, в процесі якої студент-концертмейстер набуває професійно-спрямованих виконавських умінь і навичок; рефлексивного усвідомлення себе як виконавця-концертмейстера і викладача; здатності до творчої самореалізації, адекватної самооцінки, корекції своєї майбутньої професійної діяльності [5, 24 с.].

Зауважимо, що згідно музичного словника Ю. Юцевича поняття «концертмейстер» [нім. Konzertmeister] має такі трактування: перший скрипаль, соліст симфонічного або оперного оркестру; музикант, який очолює одну із

струнних груп симфонічного або оперного оркестру; піаніст, який акомпанує на концерті та вивчає партії разом із солістами» [10, с. 263]. Для нашого дослідження найбільш цікавим є саме третє визначення цього поняття, оскільки музиканти-піаністи часто зустрічаються з таким видом професійної діяльності.

Сама історія професії концертмейстера має доволі довгу історію. Акомпанування ще з античних часів супроводжувало сольний і хоровий спів, підтримувало гру на інших інструментах. Але тільки у XIX столітті композитори-романтики надали концертмейстеру-піаністу рівноправну партію з солістом. Такими композиторами були Й. Брамс, Е. Гріг, Ф. Мендельсон, Ф. Шуберт, Р. Шуман; в Україні М. Лисенко, Н. Нижанківський. Вони не тільки створювали прекрасну ансамблеву музику, а й самі виступали концертмейстерами-піаністами, виконуючи власноруч свої твори з вокалістами, інструменталістами тощо.

Тоді виявилася потреба у висококваліфікованих концертмейстерах і постало питання підготовки музикантів-піаністів до цієї професії. Збільшення потреби у висококваліфікованих концертмейстерах сприяло тому, що педагоги, які працювали у консерваторіях Парижу, Лейпцигу, Мюнхена, Відня, Кельна, Брюсселя, почали звертати увагу на цей вид діяльності. Не було жодного піаніста-віртуоза, який би не набув досвіду виконання перед публікою у якості концертмейстера.

У кінці XIX і XX століттях мистецтву концертмейстера присвятили свою діяльність такі піаністи як І. Гофман, Ф. Бузоні, А. Корто, М. Лонг, Дж. Мур, Дж. Ньюмарк, Е. Спірі, в Україні – В. Барвинський, С. Борткевич, О. Козаренко, В. Косенко, Б. Лятошинський, Н. Нижанківський, С. Туркевич-Лукіянович, І. Шамо та багато інших.

Таке зацікавлене ставлення до виконавської майстерності концертмейстера зумовило виокремлення у середині XX століття концертмейстерського класу у вищих навчальних закладах України. Кафедри концертмейстерства були відкриті в Національній музичній академії України ім. П. Чайковського, Одеській національній музичній академії ім. А. Нежданової, Львівській національній музичній академії ім. М. Лисенка. Їх випускники стали блискучими концертмейстерами-піаністами. Серед них відзначимо К. Донченко, С. Саварі, Я. Матюху, Б. Дрималика, Л. Остріна, З. Максименко, Н. Скоробогатько, Є. Дублянську, Б. Ентіна та ін.

На сьогодні майстерність концертмейстера-піаніста вимагає від виконавця поліфункціональної діяльності, яка складається з широкого спектру компонентів: професійно-виконавських, психолого-педагогічних, творчо-організаційних. У своїх наукових статтях Н. Строчан зауважує, що виконавська майстерність концертмейстера передбачає сформованість навичок ансамблевої гри, вмінь акомпанувати голосу або різним інструментам, знань в галузі стильових і жанрових відмінностей різних творів, особливостей їх виконання, наявності вольових і емоційних якостей особистості [9, с. 25].

Стосовно концертмейстерської підготовки магістрів-піаністів зазначимо, що вона передбачає засвоєння таких знань та умінь:

1) з вокалістом – передбачає наявність знань щодо звуковисотних, тембрових та динамічних особливостей голосу, його можливостей та обмеження; наявність уяви стосовно співочого поєднання звуків, виразного фразування, ладового інтонування, пов’язаного з мовленням слова; вміння взяти цезуру для вільного дихання і вдалої інтерпретації; - потребує накопичення вокального

репертуару, вміння транспортувати, робити купюри, орієнтуватися в партії соліста (знання літературного тексту вокального твору);

2) зі струнними інструментами – передбачає знання особливостей кожного інструменту, вміння підлаштовувати звуковидобування під темброві особливості інструменту (наприклад, тембр скрипки, який відрізняються від альта та віолончелі), намагання постійно працювати над новим репертуаром, розвивати власну техніку різними штрихами, вміти співпадати з солістом, коригувати агогіку під час виконання творів різних стилів та жанрів;

3) з народними інструментами гра концертмейстера також має свою специфіку. Такі інструменті як домра, цимбали, бандура відрізняються своєю віртуозністю, вони мають красивий, але невеликий за силою звук. Тому в швидкому темпі звук концертмейстера має бути польотним і тихішим ніж у соліста. Також важливо виділяти баси для ритмічного орієнтиру і використовувати дуже тендітну, так би мовити, «аскетичну» педаль;

4) у роботі з духовими інструментами (дерев'яні і мідні) прийоми звуковидобування концертмейстера наближаються до вокалістів завдяки регулярному диханню, конкретну атака звуку; дерев'яні духові потребують більш стриманого за динамікою акомпанементу, в той час як мідні – більш сміливішого та яскравого супроводу; необхідно також орієнтуватися в ключах, позначеннях флажолетів, мелізмів, тощо; репертуар виконавців на цих інструментах дозволяє піаністу найкраще проявити себе.

5) робота з танцівниками вимагає від піаніста особливого почуття ритму, занурення у театральну діяльність, володіння термінологією, знання рухів і особливостей їх виконання; бути готовим до щоденного виконання «екзерсисів», швидко і чітко реагувати на зміну темпу, ритму і гучності супроводу; знати багато фрагментів з класичних танців та вміти робити стильові імпровізації у запропонованому жанрі;

6) у роботі з хоровим колективом концертмейстеру допомагати у вивченні окремих партій хору, володіти різними фактурам, агогічним диханням, робити цезури, підлаштовувати рояль під різні оркестрові тембри. [9, с. 26]

Спираючись на вищезазначене маємо зауважити, що формування мотивації китайських студентів-піаністів до концертмейстерської діяльності під час навчання у магістратурі є виробничою необхідністю для їх повноцінного професійного становлення і зростання. У даному випадку ми спираємося на думку О. Журавльової, яка до умов створення позитивної мотивації навчання відносить наступні:

1) відповідність тим цілям, які ставить студент перед собою;

2) задоволення пізнавальних інтересів і потреб студентів у навчальній діяльності;

3) наявність ініціюючих факторів навчання – новизни, дослідницьких і творчих елементів;

4) актуалізація когнітивних, потребових, регуляційних, виконавчих функцій і параметрів мотивів;

5) диференційованість типів мотивації у різних формах навчання, враховуючи їх взаємодію;

6) розходження попередньої мотивації яка у студента до початку навчання, і власне мотивація навчання, яка регулюється викладачем;

7) посилання дії спонукальних мотивів, самоствердження і самореалізації в умовах соціального запиту (духовного, інтелектуального і професійного) [6].

Концертмейстерська діяльність студентів-магістрантів допомагає вирішити всі ці питання і задовольняти їх професійні та духовні потреби. Як комунікативний процес, концертмейстерська діяльність виступає джерелом для отримання потрібної інформації і практичних навичок. Помітним стає, що в процесі взаємодії вчителя-магістра-соліста, здійснюється обмін інформацією, досвідом, художніми уподобаннями. Цей захоплюючий процес має динамічний характер і розвивається за етапами формування знань та використання інформації у всіх напрямках.

Спираючись на вищезазначені положення, *мотивацію китайських студентів до концертмейстерської діяльності ми розглядаємо як систему специфічних та необхідних спонукань, необхідних для ефективного опанування мистецтва концертмейстера і використання у подальшій виконавській та педагогічній діяльності.*

Усвідомлене прагнення китайських студентів до концертмейстерської діяльності в процесі навчання у магістратурі виявляється у вигляді музичного інтересу, який, в свою чергу, стає мотивом і виступає збудником ансамблевого виконання на концертах та конкурсах. Інтерес до ансамблевої гри породжує особисто стійку та відносно тривалу увагу для задоволення своїх професійних потреб. Інтерес виступає необхідною реалізацією потреб, породжуючи стимул до активної діяльності.

Включення концертмейстерського класу до навчального процесу допомагає китайським студентам-магістрам вирішити наступні завдання: розширити виконавський тезаурус; накопичити виконавський репертуару; набути навички самостійного обрання репертуару та його опрацювання; розкрити свою самосвідомість та самоактуалізацію в процесі концертмейстерської діяльності; отримати знання про жанрові та стильові особливості творів європейських, китайських та українських композиторів, які обрали для виконання.

Відсутність інтересу до концертмейстерської діяльності, знижує мотивацію китайських студентів. Ми звертаємо увагу на фактори, які не сприяють підвищенню мотивації магістрів з Китаю. До них відносяться:

1) фактори, які залежать від викладача: неправильний підбір репертуару, недостатнє володіння сучасними методиками навчання; нерозуміння стилістики творів. В процесі концертмейстерської діяльності викладач повинен мати достатню фахову компетентність та враховувати індивідуальні особливості китайських студентів-магістрів.

2) фактори, які залежать від китайських студентів: не достатня сформованість мотивів до концертмейстерської діяльності; відсутність знань про самостійне опрацювання репертуару; низький рівень підготовки; відсутність навичок виконавської комунікації, тощо.

3) до третьої групи факторів відносимо ті, які підсилюють складність мотивації до концертмейстерської діяльності: недостатньо розвинуті технічні навички, що відповідають за швидкість читання з аркушу; слабка музична пам’ять, недостатньо розвинутий гармонічний слух, відсутність слухових уявлень про еталонне виконання. До таких недоліків також відносимо не достатнє вміння інтонувати мелодію, ритмічно виокремлювати баси, підтримувати соліста тощо [8].

На наш погляд, організація навчального процесу під час опанування концертмейстерської діяльності повинна бути систематизованою і вмотивованою. Це стає можливим за наявності наступних видів спонукань: 1) чітко поставлені цілі, окреслені перспективи; 2) наявність пізнавальних інтересів, які формують досвід опрацювання різного за жанрами та стилями репертуару, особливі слухацькі та

виконавські навички; 3) потреба у спілкуванні зі слухачами в умовах концертмейстерської діяльності (участь у конкурсах, концертах і фестивалях у якості піаніста-концертмейстера).

Для досягнення успіху китайських студентів-піаністів та цілеспрямованого підвищення мотивації до концертмейстерської діяльності в процесі навчання у магістратурі ми використовували наступні форми роботи: самостійний цілеспрямований вибір ансамблевого репертуару для концертного виконання; читання з аркушу перекладів симфонічної музики для фортепіано у 4 руки, а також вокальних романсів, арій, вокалізів; транспортування вокальних творів на терцію, секунду вище/нижче; концертне виконання; самостійне вивчення творів; участь у фестивалях, концертах, Міжнародних конкурсах (Туреччина, Німеччина, Швейцарія).

Під час підготовки китайських студентів до міжнародних конкурсів, мотивація була скорегована на високий рівень виконавської майстерності, зацікавивши студентів найкращими зразками еталонних виконань і яскравими інтерпретаційними рішеннями, що дозволило досягти успіху у підготовці китайських студентів до конкурсів у номінації «Концертмейстер». Так, за період 2023-2024 н. р. були отримані наступні результати: 15 дипломів лауреатів 1 премії, 2 диплома лауреатів 2 премії, 2 диплома лауреатів 3 премії, що свідчить про результативність і доцільність впровадження у процес навчання вище зазначених рекомендацій.

Висновок: Таким чином, аналіз та узагальнення опрацьованих джерел, практичного досвіду та отриманих нагород дають змогу стверджувати, що концертмейстерська діяльність китайських студентів-магістрантів має бути свідомою і спрямованою на повну самореалізацію як особистості у музично-виконавській та соціальній сфері, тобто діяльності викладача, концертмейстера і виконавця. Оскільки стійка мотивація є одною з провідних умов підвищення інтересу до концертмейстерської діяльності магістра-піаніста, логічно постає питання щодо цілеспрямованого її формування. Таке навчання потребує професійного зростання з позитивним емоційним забарвленням та конкретними практичними результатами.

Література:

1. Авдюшкіна Т. (2010) Робота концертмейстера і студента-вокаліста над твором. Виконавська інтерпретація та сучасний навчальний процес: матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф. Луганськ: Вид-во ЛДІКМ, С. 14–16

2. Економова Є.К. (2002) Сумісна діяльність співака і концертмейстера у професійній підготовці студента-вокаліста: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти», Одеса, 20 с

3. Журавльова О. І. Сучасні проблеми мотивації педагогічної діяльності в процесі навчання у вищій школі/ [Електронний ресурс]. - Режим доступу:http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pspo/2005_8_2/doc_pdf/jyravleva.pdf

4. Грінченко Т.Д. (2017) Історія виникнення та ставлення професії піаніст-концертмейстер. Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. Вип. 49, с. 280-284.

5. Мен Ян (2020). Підготовка китайських студентів у педагогічних університетах України до вокально-виконавської діяльності на засадах соціокультурної адаптації: Автореф. дис. канд. пед. наук. Одеса: ДЗ Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського, 24 с.

6. Пономарьова Л.М. Сучасні вимоги до професійної роботи концертмейстера. URL https://naurok.com.ua/suchasni-vimogi-do-profesiyno-roboti-koncertmeystera-237754.html.

7. Сергієнко С.М. (2018) Концертмейстерська компетентність майбутніх учителів музичного мистецтва. Young Scientist №12 (64), С.453-456.

8. Скопич А.В. Формування мотивації до вивчення сучасної фортепіанної музики в процесі фахової підготовки майбутнього вчителя: дис. … канд. пед. наук: 13.00.02. Київ. 228 с.

9. Строчан Н.М. Специфіка концертмейстерської роботи в контексті творчої співпраці із солістом. Науковий часопис. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти. НПУ імені М. Драгоманова, Київ, Вип. 20 (25). С. 24-28

10. Умрихіна О, Подолян А. (2017) Роль піаніста-концертмейстера в педагогічній освіті. Збірник наукових праць. Випуск 2,– с. 286-294.

11. Юцевич Ю.Є. (2003) Музика: словник-довідник, Тернопіль: Навчальна книга, Богдан, 352 с.

Alla SKOPYCH

Increasing the motivation of Chinese master students to become accompanists to improve their performing skills

The article highlights the importance of motivating Chinese piano students to participate in concertmaster activities during their master's studies. Motivation has a powerful influence on the positive attitude of piano students from China toward concertmaster and ensemble activities. Firstly, it encourages purposeful activity of the individual and determines the choice of a certain line of behavior. The analysis of scientific literature by research direction allows us to reveal significant historical aspects and the essence of concertmaster activity. Practical experience draws attention to the fact that Chinese pianists-concertmasters have individual performance techniques and repertoire preferences, which allows them, thanks to an in-depth genre and style analysis, to expand the repertoire, deepen theoretical knowledge, and expand practical skills to implement a successful embodiment of artistic interpretation, to improve their performance skill.

***Keywords*:** motivation, learning motivation, formation of motivation, concertmaster activity, concertmaster-pianist, ensemble playing, artistic interpretation, performing skill.

References:

1. Avdyushkina T. The work of the concertmaster and student vocalist on the work. Executive interpretation and the modern educational process: materials III Vseukr. science and practice conf. Luhansk: Publishing House of LDIKM, 2010. P. 14–16

2. Ekonomova E.K. Joint activities of a singer and a concertmaster in the professional training of a student-vocalist: autoref. thesis for obtaining sciences. candidate degree ped. Sciences: specialist 13.00.04 "Theory and methodology of professional education" / Ye. K. Economova. - Odesa, 2002. - 20 p

3. Zhuravlyova O. AND. Modern problems of motivation of pedagogical activity in the process of learning in higher education / [Electronic resource]. - Access mode: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pspo/2005_8_2/doc_pdf/jyravleva.pdf

4. Grinchenko T.D. The history of the emergence and attitude of the pianist-concertmaster profession. Scientific works of the Faculty of History of Zaporizhzhya National University, 2017. Issue 49. C 280-284.

5. Meng Yang Preparation of Chinese students in pedagogical universities of Ukraine for vocal and performing activities on the basis of sociocultural adaptation: Author's abstract. thesis Ph.D. ped. of science Odesa: DZ South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushinsky, 2020. – 24 p.

6. Ponomaryova L.M. Modern requirements for the professional work of a concertmaster. URL https://naurok.com.ua/suchasni-vimogi-do-profesiyno-roboti-koncertmeystera-237754.html.

7. Sergienko S.M. Concertmaster competence of future music teachers. Young Scientist No. 12 (64), 2018, P.453-456.

8. Skopych A.V. Formation of motivation to study modern piano music in the process of professional training of the future teacher: dissertation. ... candidate ped. Sciences: 13.00.02. Kyiv. 228 p.

9. Strochan N.M. The specifics of concertmaster work in the context of creative collaboration with a soloist. Scientific journal. Series 14. Theory and methods of art education. State University named after M. Drahomanova, Kyiv, Vol. 20 (25). 24-28

10. Umrykhina O, Podolyan A. The role of the pianist-concertmaster in pedagogical education. Collection of scientific papers. Issue 2, 2017. – p. 286-294.

11. Yutsevich Y.E. Music: dictionary-reference / Y.E. Yutsevich. Ternopil: Educational book – Bohdan, 2003. 352 p.